

РОЗДУМИ ПРО ДВОМОВНІСТЬ: 4 ЕСЕЇ МОГИЛЯНЦІВ

Двадцятиліття України як суверенної держави означає, що в ній уже виросло покоління громадян, народжених і вихованих у своїй національній державі. Саме це покоління мало б через систему національної освіти позбутися згубних наслідків «інтернаціонального» виховання «простої радянської людини», людини зросійщеної, відірваної від свого національного коріння, від української культури й історичної пам'яті. Саме в цьому поколінні мали б сформуватися на масовому рівні носії української мови, культури й ідентичності, які б активно включились у діяльність, спрямовану на дерусифікацію й декомунізацію країни.

Проте, як показали роки незалежності, для формування національної свідомості молодшого покоління не достатньо лише формального проголошення української мови державною. В ситуації конкуренції двох мов, яку ми уладкували від тривалої доби імперської асиміляції, надзвичайно важливо посилити чинник комунікативної потужності української мови. Для чисельного зростання українськомовної частини міського населення українізація освіти має супроводитись домінуванням української мови в засобах масової інформації. Натомість нинішнє насичення телевізійних каналів продукцією російського кіно- й телівиробництва накидає українській молоді відповідні мовно-культурні, ментальні й поведінкові стереотипи, відчужуючи її від українських національних цінностей.

І все ж не можна не відзначити й позитивних змін у суспільному житті країни. Попри те, що державні структури за всіх чотирьох президентів усунулись від виконання своїх безпосередніх обов'язків мовно-культурного планування, їхні функції почало перебирати на себе громадянське суспільство. Підтвердженням цього є, наприклад, діяльність громадського руху «Не будь байдужим!», що об'єднав молодих людей, у тім числі відомих музикантів, які проводять у наших містах різноманітні акції з метою популяризації української пісенної творчості й літератури.

Цікавий захід, присвячений активізації україномовного спілкування в столиці, кілька років тому перед новорічними святами провів рух «Не будь байдужим!». Було підготовлено й видруковано досить великим накладом яскраво ілюстровану брошуру під гаслом «Зроби подарунок Україні до Нового року! З 2007 переходь на українську!». Волонтери руху роздавали видання киянам на вулицях міста, вітаючи їх з Новим роком. Мету, яку ставила акція, було викладено у вступі: «Ми хочемо допомогти людям, які живуть у Києві й хочуть розмовляти українською, але не наважуються, бо соромляться російськомовної більшості. Ми з Тобою спробуємо розірвати замкнене коло – “я не розмовляю українською, бо ніхто не розмовляє”. Всі, хто хоче, зможуть одночасно перейти на українську – в перші дні січня. Разом ми подолаємо страх, лінощі та станемо сильнішими!» Далі було викладено поради, як перейти (або принаймні із розумінням ставитися) до україномовного спілкування, причому упорядники видання щасливо уникли пуризму й авторитарного стилю, пропонуючи на вибір кілька варіантів поведінки, що їх окреслили під гаслами «Максимум», «Чемний», «Симпатик» і «Мінімум».

За моїми спостереженнями, дедалі більше молодих людей, передусім серед студентства, замислюється над тим, як важливо здолати психологічний бар'єр, спричинений тиском сформованих російськомовних середовищ, і перейти на українську мову не лише на уроках чи лекціях, а й в усіх інших, неформальних ситуаціях міської комунікації.

У зв'язку з цим хочу запропонувати читачам «Дивослова» чотири есеї студенток гуманітарного факультету Національного університету «Киево-Могилянська академія», написаних як творче завдання в межах спецкурсу «Вступ до соціолінгвістики». Мені здається, що висвітлений у них досвід формування мовної стійкості, як і оцінки мовної ситуації двох великих міст – Києва й Чернігова, а також невеликого містечка на Рівненщині, може зацікавити ширшу аудиторію, передусім педагогів.

У всякому разі впевнена, що саме з такої молоді сформується в майбутньому національна еліта, здатна успішно втілити в життя вкрай необхідну нашій країні державницьку ідеологію.

Лариса МАСЕНКО,

професор Національного університету «Киево-Могилянська академія»

СПІЛКУЮЧИСЬ УКРАЇНСЬКОЮ З УСІМА, Я ВІДНАЙШЛА ВНУТРІШНЮ ЄДНІСТЬ

Життя в Києві автоматично передбачає двомовність, особливо якщо людина в цьому місті народилася і зросла. Попри те, що Київ є столицею Української держави й мусить репрезентувати незалежність і національну культуру, а отже й мову, місто перебуває на кресах двох культур – української та російської, з дедалі сильнішими домішками й впливами третьої «культури» – американсько-європейської, глобалізованої та дещо космополітичної. Двокультурність проявляється у двомовності, якої Київ не позбувся за двадцять років незалежності й не відомо, коли зрештою позбудеться.

Мовознавці кваліфікують мовну ситуацію Києва як асиметричну українсько-російську диглосію, у якій українська мова, на жаль, поступається російській за комунікативним і демографічним показниками потужності. Зокрема, у праці Ганни Залізняка і Лариси Масенко «Мовна ситуація Києва: день сьогоднішній та прийдешній»¹ опубліковано результати опитування киян,

¹ Залізняк Г. Мовна ситуація Києва: день сьогоднішній та прийдешній / Г.Залізняк, Л.Масенко. – К.: ВД «КМ Академія», 2001.